

Білявська В.Є., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Майстро Д.М., асистент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ «ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ» (СТ. 151-2 КК УКРАЇНИ): ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Кожна людина має право на створення сім'ї та укладання шлюбу. Відповідно до Сімейного кодексу України, шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка та жінки, не допускається примусове укладання шлюбу, а також застосування фізичного або психічного насильства, бо це є порушенням прав дружини й чоловіка на свободу та особисту недоторканість і може мати наслідки встановлені законом [1].

У вітчизняному законодавстві передбачається кримінальна відповідальність за примушення до шлюбу статтею 151-2 Кримінального кодексу України (далі – КК України). В ч. 1 ст. 151-2 КК України зазначено, що примушення особи до вступу в шлюб, до продовження примусового укладеного шлюбу, до вступу в співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

В Україні ця стаття набула чинності 11 січня 2019 року, але судова практика щодо ст. 151-2 «Примушення до шлюбу» КК України відсутня. З юридичної точки зору об'єктом цього кримінального правопорушення є в першу чергу, воля особи, а додатковими є статева свобода та статева недоторканість. Потерпілим є будь-яка особа незалежна від різних факторів та віку. Щодо об'єктивної сторони, то вона полягає у примушенні потерпілої особи до вказаних дії в статті.

Суб'єкт цього кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла шістнадцяти років. В цьому випадку може бути також суб'єктом особи, наприклад, які для винної особи мають сімейну владу над потерпілою особою (батько, мати, дід). Із суб'єктивної сторони може бути вчинене лише умисно. Кваліфікуючи це кримінальне правопорушення значення має лише мета спонукання особи до переміщення на території іншої держави, ніж та в якій вона проживає для примушення до вступу в шлюб. Можна виділити основні кваліфікуючі ознаки, які передбачені в ч. 2

ст. 151-2 КК України: повторність, попередня змова групи осіб, учинення кримінального правопорушення щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно законодавства, або щодо двох чи більше осіб [2].

Ряд європейських держав встановлює відповідальність за примушення до шлюбу у виді позбавлення волі, в таких державах як: Норвегія, Бельгія, Австрія, Швеція, Болгарія, Данія. Цікавим є те, що в законодавстві Австрії за вчинення цього кримінального правопорушення позбавлення волі може сягати до десяти років, якщо настають тяжкі наслідки у вигляді самогубства або спроби самогубства. Наприклад, КК Франції визначає кримінально караним «факт примушення особи укласти шлюб або укладання шлюбу за кордоном шляхом уведення особи в оману за для підбурювання її до виїзду з території Республіки, – карається трьома роками позбавлення волі та штрафом сорок п'ять тисяч євро» [3]. У КК Нідерландів відповідальність за примушення до шлюбу встановлена ст. 284: «будь-яка особа, яка: незаконно змушує іншу особу діяти або утримуватися від певних дій та терпіти їх через насильство, – карається позбавленням волі, яке не перевищує дев'яти місяців або штрафом третьої категорії до вісім тисяч двісті євро» [4]. КК Фінляндії, визначає «що незаконне насильство або погрозою змушує іншу робити, терпіти або не робити щось, якщо більш суворе непередбачене в інших законах» притягується за примус до штрафу або позбавлення волі і не більше ніж два роки [5]. Приймавши Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами було запроваджено кримінальну відповідальність за примушення до шлюбу та поширилося серед країн Європи.

Отже, Україна та європейські держави визначають відповідальність за примушення до шлюбу, в якому наявний склад кримінального правопорушення та оцінюється як таке, що повністю відповідає сучасним тенденціям, щодо кримінально-правового захисту прав особистої свободи особи та шлюбних і сімейних відносин у законодавстві України та європейських держав. Кримінальне законодавство України у визначені санкції статті є схожим до законодавства Франції. Законодавчий досвід держав Європи: Нідерландів, Бельгії, Фінляндії, тому важливо запозичити з метою гармонізувати кримінальне законодавство України з європейським, а саме у санкції статті додати штраф як обов'язкове покарання за примушення до шлюбу.

Література

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січ. 2002 р. № 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 25-26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Кримінальний кодекс Франції від 22 лип. 1992 р. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/fin/the-criminal-code-of-finland_html/Criminal_code_of_Finland.pdf

4. Кримінальний кодекс Нідерландів від 03 бер. 1881 р. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/nld/1881/penal-code-of-the-netherlands_html/Netherlands_Penal_Code_1881_as_amd_2014.pdf

5. Кримінальний кодекс Фінляндії від 19 груд. 1889 р. URL: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>

УДК 341.824:338.47 (043.2)

Гончарук О.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Літвінова І.Ф., к.ю.н., доцент

ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМИ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО В ДОКАЗУВАННІ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Швидке, повне та неупереджене розслідування протиправного діяння, зокрема всебічне та об'єктивне дослідження істотних обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному правопорушенні, неможливе без належного виконання своїх процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження. Таке твердження стосується не лише працівників правоохоронних органів, уповноважених у межах визначеної законом компетенції здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, а й осіб, які є учасниками кримінального провадження (потерпілий, його представник, підозрюваний (обвинувачений), свідок тощо) [1, с. 127].

Участь потерпілого в ході доказування на стадії досудового розслідування є важливим аспектом в розкритті протиправних дій, встановленні обставин та в підсумок притягненні до відповідальності кримінальних правопорушників. Форми такої взаємодії зі слідством прямо пов'язані з вичерпним переліком прав потерпілих осіб, що зазначені в Кримінально процесуальному кодексі України.

Відповідно до ст. 56 чинного Кримінально процесуального кодексу України законодавець виділяє три основних групи прав потерпілих осіб:

- а) права, які особа має протягом всього кримінального провадження;
- б) такі додаткові права, які має особа на стадії досудового розслідування;
- в) права, які особа має під час судового провадження.